

ERIK-EMANUEL ŠMIT

*Jevanđelje
po
Pilatu*

Prevela sa francuskog
Anđa Petrović

■ Laguna ■

Naslov originala:

Eric-Emmanuel Schmitt
L'EVANGILE SELON PILATE

Mojem ocu

Copyright © Editions Albin Michel, SA, 2000, Paris

Translation copyright © 2008 za sprsko izdanje, LAGUNA

Prolog

*Ispovest na smrt osuđenog,
uoči hapšenja*

Izrael je zemlja maslinjaka, kamena, zvezda i pastira, zemlja u kojoj se urme suše na slami po tavanima, zemlja nespokoja u kojoj srca sazrevaju u očekivanju spasitelja, zemlja pomorandži, limuna i nade, Izrael je vrt moj, vrt u kojem sam se rodio, onaj isti u kojem uskoro moram umreti.

Za nekoliko sati doći će da me vode.

Već se spremaju.

Vojnici čiste oružje. Glasnici su se razmiledi po mračnim ulicama da bi sazvali sud. Drvodjelja miluje krst na kojem će bez sumnje sutra teći moja krv. Šapuće se, sav Jerusolim već zna da ću biti uhapšen.

Oni će verovati da su me iznenadili... a ja ih čekam. Oni traže optuženoga, a naći će saučesnika.

Bože moj, učini da ne budu blagi! Učini da budu glupi, nasilni, brzi. Poštedi me umora da ih izazivam protiv sebe! Neka me ubiju! Brzo! I čisto!

Kako se desilo sve to?

Mogao sam ja biti i na drugome mestu večeras, praznovati u nekoj prljavoj krčmi, među hodočasticima iz mojeg zavičaja, kao i svaki Jevrejin uoči Pashe. U nedelju bih se vratio u Nazaret

u dobrom raspoloženju zbog ispunjene dužnosti. U kući koju nemam čekala bi me žena koju takođe nemam, a unutra, kovrdžave i nasmejane glavice oduševljene što vide tatu. A evo do čega me je doveo taj san: da u ovome vrtu čekam smrt, koje se bojim.

A kako je sve to počelo? I postoji li početak sudbine?

Detinjstvo sam proživio u snovima. U Nazaretu sam svako veče nadletao bregove i njive. Dok bi svi spavali, tiho sam izlazio kroz vrata, širio ruke, uzletao i moje telo bi se podizalo. Dobro se sećam otpora vazduha pod laktovima, nekog vazduha čvršćega, gušćeg i zbijenijeg od vode, prepunoga vlažnog mirisa jasmína, koji me je nosio kuda god sam želeo, bez i najmanjeg daška vetra. Često bih iz čiste lenjosti poneo i svoju slamaricu do praga i nadletao sivo polje ležeći ispružen na njoj. Magarci su podizali glave i lepim crnim devojačkim očima gledali kako moja lađa promiče između zvezda.

A onda, desila se ta igra skrivalice. Posle ništa više nikada nije bilo slično.

Izlazili smo iz škole i mislili smo samo kako da jurcamo. Bilo nas je četvorica nerazdvojnih: Moše, Ram, Kesed i ja. U kamenolomu Gzet počeli smo da se igramo skrivalice. Osećao sam kao nikada želju da pobedim, počinjao sam da se uspinjem na jedan ogroman stenoviti vrh, postajalo je sve teže da se za nešto uhvatim, nisam čak više ni disao, penjao sam se, penjao i onda sam se našao na zaravni, oko šesnaest lakata* iznad tla. A dole, moji drugovi su bili samo kao polulopta kose na kratkim nogama. Nisu mogli da me nađu. Nijedan nije ni pomišljao da podigne glavu. Bio sam toliko nedostupan da nisam više ni učestvovao u igri. Posle nekoliko minuta, viknuo sam snažno da bih oglasio da sam tu. Oni zabaciše glave, spaziše me i zapljeskaše.

* Lakat – starinska dužinska mera, oko 50 centimetara. (Prim. prev.)

– Bravo, Isuse! Bravo!

Nikada nisu ni pomislili da sam u stanju da se uzverem tako visoko. Bio sam srećan, uživao sam u svojoj pobedi.

Onda je Kesed viknuo:

– A sada dođi. Bolje je kad smo četvorica.

Ustao sam da bih sišao, ali tada me obuze strah. Nisam video kako bih uopšte sišao... Čučnuo sam i opipavao stenu na kojoj sam se nalazio: bila je glatka. Oznojio sam se. Šta da radim?

Odjedanput mi se učini da imam rešenje: da letim! Dovoljno je da poletim. Kao svake noći.

Primakao sam se ivici stene raširenih ruku... Vazduh ispod mojih ruku nije bio gust i zbijen, kao u sećanju... Nisam osećao da me nosi, naprotiv, samo su moja ramena, jedino su ona pridržavala težinu mojih raširenih ruku... bio sam težak kao tuč... Obično bi bilo dovoljno da malo podignem pete pa da uzletim, ali tada su moje pete pobunjenički ostajale na tlu... Kada bih ih podigao, osetio bih da ću naprosto pasti. Zašto sam odjedanput bio tako težak?

Obuzela me je sumnja, stezala mi je pleća. Jesam li ikada i leteo? Da nije to bio samo san, običan san? Sve mi se zbrkalo, tle mi se primicalo.

Probudio sam se na leđima mojega oca Josifa, po kojega je Moše bio otrčao. Bio sam se onesvetio. Otac se spustio sa stene jer je znao kako da nađe neprimetne oslonce.

Kada smo bili dole, otac me je poljubio. Takav je bio moj tata: svaki drugi bi me grdio, a on me je poljubio.

– Bar si nešto naučio danas.

Ja sam mu se osmehnuo. Nisam baš odmah shvatio šta sam to naučio.

A sada znam: izašao sam iz detinjstva. Razmrsio sam niti snova i stvarnosti, otkrio sam da postoji na jednoj strani san kada sam lebdeo bolje od kakvoga orla, a na drugoj strani neki drugi, istinski svet, tvrd kao stene na kojima se zamalo nisam polomio.

Naslutio sam takođe da bih mogao da umrem. Ja! Isus! Obično nisam uopšte mislio o smrti. Oh, viđao sam ja leševe u kuhinji i u seoskim dvorištima, pa šta? To su bile životinje! Ponekada bi me obavestili da su umrli neka tetka ili stric, pa šta? Bili su prilično stari! A ja to nisam i nikada neću biti. Ni životinja, ni starac. Ne, ja sam stvoren da živim zauvek... Bio sam besmrtn, nigde u sebi nisam osećao smrt... Nisam imao nikakve veze sa smrću. Pa ipak, gore, dok sam čučao u igri skrivalice na onoj steni, osetio sam njen vlažni dah na potiljku. Sledećih meseci otvorio sam oči, a više bih voleo da ih držim zatvorene. Ne, nisam imao sve moći. Ne, nisam znao sve. Ne, možda nisam bio ni besmrtn. Jednom reči: nisam bio bog.

A mislim da sam se, kao i sva deca, u početku pobrkao sa bogom. Do svojih sedam godina nisam priznavao otpor sveta. Osećao sam se kraljem, svemoćan, sveznajući i besmrtn... Zamišljati sebe bogom bila je sasvim obična težnja svakog deteta koje ne dobija batine.

Porasti značilo je opovrgnuti. Porasti značilo je pad. Svojestvo da sam odrastao spoznao sam samo kroz povrede, nasilje, nagodbe i osvešćenje. Svet je izgubio čari. Jer, šta je čovek? Jednostavno, to je neko-ko-ne-može. Ko-ne-može sve znati. Ko-ne-može sve učiniti. Ko-ne-može ne umreti. Saznanje o svojim granicama načinilo je pukotinu na jajetu mojega detinjstva: rasvetljenje mi je pomoglo da porastem, to jest da se smanjim. Sa sedam godina, konačno sam prestao biti bog.

Vrt je večeras još spokojan, običan kao prolećna noć. Popci pevaju o ljubavi. Učenici spavaju. Strah koji osećam nema odraza u vazduhu.

Možda četa vojnika još nije pošla iz Jerusalima? Možda se Juda uplašio pa se povukao? Hajde, Judo, potkaži me! Potvrdi im da sam varalica, da se predstavljam kao mesija, da hoću da im otmem vlast. Nabedi me. Potkrepi njihove najveće sumnje. Hajde brzo, Judo. I neka me uhapsu, i neka me ubiju, brzo.

Za njih, istorija treba da se završi. Za mene, vreme je da počne.

Kako se to događa?

Kako sam ja dospao dotle?

Moju su sudbinu uvek drugi najavljivali; oni su umeli da čitaju moj pergament koji ja nisam umeo da odgonetnem. Da, uvek su me drugi tumačili, kao kada se otkriva neka bolest.

– Šta ćeš da radiš kasnije?

– Ne znam... Isto što i ti! Stolariju?

– A da budeš rabi, veroučitelj?

Gledao sam oca ne shvatajući. Rabi? Rabi u našem selu, rabi Isak, bio je tako star, tako drhtav i sa plesnivom bradom starijom i od njega... Nisam mogao sebe da zamislim takvim. A osim toga, mislio sam da se rabi ne postaje; neko je to od početka; rabi se rađa. Ja sam rođen kao Isus, Isus iz Nazareta, to jest ni za šta naročito sposoban.

– Dobro razmisli.

I otac se ponovo lati struške da bi stanjio neku dasku. Lenjo sam razmišljao o tome, tatinim predlogom iznenađen tim više što dani u verskoj školi nisu mogli da prođu bez sukoba. Moše, Ram i Kesed nisu nikada tražili nikakva objašnjenja; primali su ne trepnuvši ono čemu su nas učili. A mene su zvali „Isus sa hiljadu pitanja“. Sve je pobuđivalo moja pitanja. Zašto se ne radi u dane sabata? Zašto se ne jede svinjetina? Zašto Bog kažnjava umesto da oprašta? A odgovori su mi retko izgledali zadovoljavajući pošto se naš veroučitelj zaklanjao iza izgovora „Takav je zakon“, što je bivalo konačno. A ja sam onda pitao: „A šta opravdava zakon? Na čemu se zasniva tradicija?“ Tražio sam toliko objašnjenja da mi je ponekada oduzimana reč za čitav dan. Meni je bilo potrebno da sve ima neki smisao. Bio sam suviše žedan.

– Ali tata, da li rabi Isak misli lepo o meni?

– Veoma lepo. Juče je sam došao da o tome razgovara sa mnom.

To me je još više iznenadilo. Pošto sam stalno dosađivao rabi Isaku, verovao sam da ga neprekidno dovodim do ruba neznanja.

– Sveti čovek misli da ćeš mir naći jedino ako se budeš bavio verom.

Ovo objašnjenje me je zadivilo više od ostalih. Mir? Ja da tražim mir?

Međutim, reč je bila izrečena. I vraćala mi se na pamet svakog dana: „A ako bih postao rabi?“

Otac je ubrzo umro. Pao je naglo, pod podnevnim suncem, dok je isporučivao neki kovčeg na drugom kraju sela; srce mu je prestalo kucati na ivici puta.

Očajnički sam plakao tri duga meseca. Moja braća i sestre su osušili suze, kao i majka, koja je suviše vodila računa da nas ne rastužuje, ali ja nisam mogao da se zaustavim, naravno, plakao sam za nestalim, tim ocem sa srcem mekšim od drveta koje je obrađivao, ali sam naročito oplakivao to što mu nisam rekao da ga volim. Gotovo da sam požalio što, umesto te brze smrti, nije doživeo dugu agoniju: bar bih mogao da mu govorim o svojoj ljubavi prema njemu, do poslednjeg njegovoga daha.

Onoga dana kada sam prestao da plačem, nisam više bio onaj isti. Koga god sam sreo, morao sam mu reći da ga volim. Prvi kojem sam to izjavio, moj drug Moše, pomodre od besa.

– Ama zašto govoriš takve gluposti?

– Pa ne govorim ništa glupo. Samo ti kažem da te volim.

– Ali to se ne govori!

– A zašto?

– Ah, Isuse, nemoj se praviti blesav!

„Idiot, blesav, kreten“, to su bile uvrede kojih sam imao pune džepove svaki dan kada bih se vratio kući. Majka je pokušala da mi objasni da postoji nepisani zakon da se o osećanjima čuti.

– Koji je to zakon?

– Stid.

– Ali mama, ne treba oklevati da se ljudima kaže da ih volimo: mogli bismo svi umreti, zar ne?

Ona je tiho plakala kada bih tako govorio i milovala me po kosi da bi smirila moje misli.

– Mali moj Isuse – govorila je – ne treba suviše voleti. Inače ćeš mnogo patiti.

– Ali ja ne patim. Ja sam ljut.

Meni je svaki dan donosio razloge da se ljutim.

Moje ljutnje su imale ženska imena, Judita, Rahela...

Naša susedka Judita imala je osamnaest godina i zaljubila se u nekog Sirijca; kada je on došao da je prosi, Juditini roditelji ga odbiše: njihova kći se neće udati za mladića koji ne ispoveda jevrejsku veru. Zatvorili su kćer u kuću. Nedelju dana kasnije, Judita se obesila.

Rahela je na silu udata za nekoga bogatog vlasnika stoke, čoveka mnogo starijeg od nje, trbušatog, guzatog, kosmatog, crvenog, ogromnog, netrpeljivog, koji ju je i tukao. Jednoga dana ju je zatekao u zagrljaju nekog mladog pastira njenih godina. Celo selo je kamenovalo preljubnicu. Trebalo joj je dva sata da izdahne pod kamenjem kojim su je gađali. Dva sata. Stotine kamenova na telo od dvadeset godina. Rahela. Dva sata. I na taj način zakon Izraela brani neprirodne brakove.

Svi ti zločini imali su jedno ime: Zakon.

A Zakon je imao jednoga tvorca: Boga.

Odlučio sam da više ne volim Boga.

Optužio sam Boga za sve gluposti, sva ljudska zlodela; težio sam za nekim pravednijim svetom u kojem se više voli; okrenuo sam svet protiv Boga, kao dokaz o njegovoj bezvrednosti ili njegovoj lenjosti. Istraživao sam njegov postupak od jutra do mraka.

Bunio sam se protiv sveta. Očekivao sam da on bude lep kao stranica rukopisa, da je skladan kao molitvena pesma. Očekivao sam od Boga da bude veštiji majstor, brižljiviji, pažljiviji,